

La història d'una escala

En un carrer de l'eixample de Palma hi ha una casa que entre els anys 50 i 60 allotjà la família Graves, un suïcida frustrat, un pintor, una accidental coneguda d'Ava Gardner, un escriptor-editor, el director d'una TV i una dona enganyada.

JOAN CELIÀ

Poques vegades es concentren figures tan *sui generis* al mateix punt d'un carrer malvestit, com el de Guillem Massot, a Palma. En les zones modernes de Palma moltes edificacions foren alçades amb acabats grollers i un defectuós maquillatge final. Són façanes que no han tengut una vertadera bellesa jove. En certa manera ja varen néixer vellades, perquè foren construïdes amb les antigues arts de la picaresca immobiliària.

L'entrada. L'escala es troba quasi al final del carrer, a prop d'una artèria de considerable trànsit, que puja cap a la residència de la tercera edat del Consell Insular, les terrasses del qual tenen vista sobre el cementiri municipal. Què haviem vist mai una administració tan cruel com aquesta, que envia la gent major a viure els seus darrers anys just davant del seu inevitable domicili etern?

El número 45 de Guillem Massot té una entrada espaiosa i quatre alçades, amb dos pisos que per darrere guaiten a un camp ras, al centre del qual hi ha les runes d'una antiga possessió que el progrés ha anat aïllant enmig del ciment. En Basilio Baltasar, editor de les revistes *Bitzoc* i *Gala*, i escriptor d'assaig i director del diari *El Día del Mundo* va viure moltes hores d'aquella època a casa de l'artista-pintor Antoni Socias, juntament amb en Joan Cifre, un company del col·legi d'inquietuds intel·lectuals, que més tard es feria radiofonista, per acabar dirigint una de les cadenes alegals de televisió de Palma i actualment la revista *La Nau*. En Basilio diu que els carrers del voltant d'aquesta escala configuren una significativa toponímia literària. Hi és el nom d'en Ramon Muntaner, cronista de la conquesta de Mallorca, el d'Ausiàs Marc o el de Blanquerna, el llibre de Lluïl. "En realitat tot el barri és el mapa de la nostra infantesa. Era una mapa culte, assenyalat per carrers il·lustríssims que integraven una permanent evocació literària".

El número 45 de Guillem Massot. Té una entrada espaiosa i quatre alçades aluminòtiques, amb dos pisos que per darrere guaiten a un camp ras.

L'artista. La família del pintor Socias habitava el principal primera. La mare, Donya Mercedes, una de les poques mallorquines que cuinava amb mantega, extremadament fanàtica de la netedat i de l'ordre domèstic, era germana del propietari dels calçats Yanko, d'Inca. Les seves criatures anaven a la fàbrica un cop per any i l'oncle els regalava les sabates. Don Sebastià, el pare, expertíssim en economia, era un tros de pa que va morir ja fa temps d'una enreversada malaltia que li va fer avorrir el món, diuen que arrodonida pels continuats i impius disgustos que li procurava un dels seus superiors a l'empresa bancària on treballava. En Toniet, el fill, començà a dibuixar amb un d'aquells curssets de "pintar es fàcil" de la CEAC; llavors marxà a Barcelona a estudiar art i va haver de viure a casa d'una rànica dama del Passeig de Gràcia que allotjava estudiants, que tancava amb clau el rebost per frustrar les incursions dels desanats noctàmbuls.

A en Toni li agradava molt jugar a les fórmules químiques. Una vegada, quan encara era un jovenot, barrejà sulfumant, lleixiu, Netol, vinagre, bicarbonat i amoníac i ho va fer olorar a un oncle que era de visita a ca seva. Aquell home, que ignorava la naturalesa del beuratge, inspirà amb força, canvià de color, tot adquirint la cianòtica tonalitat del marbre de Carrara i va tossir amb tanta desesperació que en Toni va batejar l'invent amb el nom de *Tosseamitis*. En una altra època elaborava belles deposicions, per empaquetar-les dins caps de regal, amb un floc i una enigmàtica tarja. Llavors anava a casa d'algun veí que es trobàs prudentment allunyat del domicili familiar i li deixava el present, mort de rialles, imaginant-ne la reacció. En Toni Socias detectà la seva vocació artística a partir d'una incontrolada afecció per elaborar tebeos i un pessebre fantàstic que feia cada any, que li ocupava quasi tota una petita habitació, i que era visitat per tots els veïnats de l'escala.

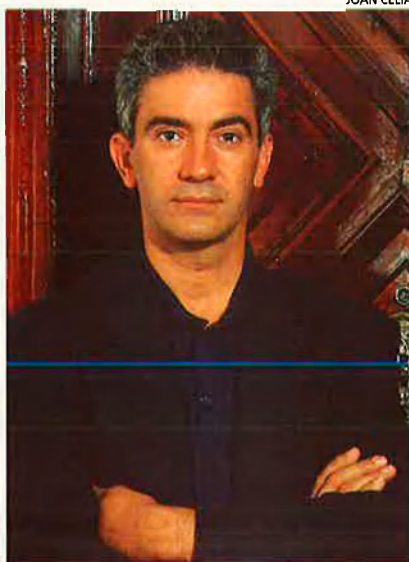
El suïcida. "Aquest matí el propietari dels queviures de la cantonada de Guillem Massot ha intentat matar-se tres vegades saltant del primer pis, pel buc de l'escala. Es va carregar la teva bicicleta. La segona vegada jo el vaig aturar des del principal, però va tornar a caure damunt la bicicleta. Ta mare i na Salut (una de les criades de la casa) l'han subjectat mentre jo anava a cercar ajuda. La quantitat de sang que hi havia per terra era impressionant. En realitat no s'ha fet res d'importància; sols un tall en un ull. Ha romput la barana, que ha quedat feta un nu. Mai no passa res a Mallorca. 19 de febrer de 1957". Això ho va escriure l'escriptor anglès Robert Graves al diari privat que dedicà al seu fill major, l'actual dipositari de tota la seva obra. En Guillem Graves és enginyer, escriptor, afeccionat a la informàtica i a la meteorolo-

gia. Viu al poblet muntanyenc de Deià i es dedica a fer prospeccions geològiques per indrets remots i a la literatura. Acaba de gravar un extens reportatge per a la BBC sobre en Robert i està acabant el primer volum de les seves memòries. Conta en Guillem que en Robert Graves arribà a Mallorca el 1929. Després se'n va haver d'anar a causa de les guerres i hi tornà el 1946 amb la família. Tot d'una s'instal·là a Deià, a 28 quilòmetres de la ciutat, però durant els cursos escolars dels nins vivia en aquesta escala i tenia llogat el pis de dalt per al tutor

JOAN CELIA

Els actors de la història. El propietari de l'immoble, que s'estimava més que marxessin els llogaters, va anar ajornant els arranjaments fins que s'hi va fer impossible la vida. La història es va acabar.

JOAN CELIÀ

i secretari, en Simon Smith, qui escriuria anys després la seva biografia. Allò era l'oficina d'on partien els manuscrits cap Anglaterra, mitjançant correu diplomàtic i on pernoctaven els amics i familiars quan el vaixell els deixava a la ciutat a hores intempestives. Més tard l'habitaria na Lucia Graves amb el seu home, el baterista català Ramon Ferrand i el mateix Guillem. I quan no hi havia ningú a la casa deixaven una clau a la filla de la comare, que tenia vivenda i consulta al mateix replà. Na Margarita recorda que un dia tocaren a la porta i "era un negrot que semblava haver begut més del compte i que era molt famós a tot el món". Es tractava d'un escriptor, ex-alumne de la Sorbonne i amic íntim de la mateixa agulla que sempre havia amat en Sherlok Holmes. Un altre dia en Graves li deixà el pis al com-

A l'esquerra, Joan Cifre, un company del col·legi d'Antoni Socias d'inquietuds intel·lectuals, que més tard es faria radiofonista, per acabar dirigint una de les cadenes alegals de televisió de Palma i actualment la revista 'La Nau'. Al costat, Basilio Baltasar, editor de les revistes *Bitzoc* i *Gala*, i escriptor d'assaig i director del diari *El Dia del Mundo*. Dos protagonistes més de Guillem Massot, 45.

JOAN CELIÀ

Graves i la filla de la comare, Margalida Bosch. Na Margarita va veure desfilar pel pis dels Graves a Ralph Von Williams i Ava Gardner.

positor Ralph Von Williams; però, sens dubte, l'experiència més important per a la filla de la comare es va produir quan va obrir la porta a n'Ava Gardner, que allargà la mà i demanà la clau, mentre na Margarita la mirava amb certa estranyesa, seguríssima que aquella fesonomia no li era del tot desconeguda. Encara en conta una altra, de n'Ava. Fou durant una festa a Deià, a casa dels Graves, que hi havia un guàrdia civil del poble amb un bigoti majestuós. La Gardner immediatament es posà a harmonar en honor d'aquell benemèrit mascle, s'hi acostà i li demanà per a ballar. El guàrdia civil la va mirar severament i contestà, rabent: *Lo siento, señorita, pero estoy de servicio*. Què ho havia de ser de meritós aquell Ulisses per a suportar la més reputada sirena, sense perdre la compostura!

La comare. Don Joan, l'home de la comare, era practicant i a la darrera part de la seva vida, que se n'anava a passar la tarda a un cafè de la Plaça Major amb els amics, deixava l'utilitari familiar aparcat en un carrer dels voltants. A la nit hi trobava en Vicky, que era un gosset bord que creuava tota la ciutat, il·luminat per un sentit de l'orientació extraordinari. L'altra filla de la comare, que es deia Lina, es va casar amb un suec i se n'anà a viure a Estocolm. Venia a passar les vacances amb el seu viking i s'escandalitzava cada vegada més de la vida a l'estat espanyol, amb un "Ministerio de Información y Turismo" amb censors en nòmina, on les tertúlies de més de tres membres eren considerades subversives, on la sexualitat individual era encara un licor destil·lat pel cos i embotellat per l'església catòlica. Mentre la comare estigué en actiu, hi solia haver cada dia una cua d'embarassades a l'escala de Guillem Massot. A vegades alguna es marejava, s'asseia defallidament en un esgraó, algú del principal li donava un got d'aigua i hom comentava l'incòmode trànsit de la gestació, amb milers d'exemples i anècdotes vomitòries.

Les petites històries. Aquells anys n'Errol Flynn i en George Sanders, entre d'altres mites de les arts modernes, passaren temporades en un hotel de Calamajor. Era l'època de l'expansió urbanística de l'arquitecte Alomar i tots els carrers estaven esbudellats. "Feien Jaume III, arrenjaven el Born, treien els tranvies, Palma era una ciutat impossible". En Guillem Graves diu que el seu pare no es feia amb totes aquelles personalitats, perquè perdien tot un matí al Bar Fígaro del Passeig del Born, on ara es troba una oficina abandonada dels "Wagon-lits" i ell no era un home de cafè. Tenia molt clar que no era a Mallorca per a fer vacances i va voler viure en un poblet de la muntanya mallorquina, allunyat de les banalitats de l'època. L'editor Basilio Baltasar diu que "s'esforçà de

fugir dels desafiaments que experimentaven els intel·lectuals del seu temps; per ell, Mallorca fou la possibilitat de prescindir de la història contemporània i de dedicar-se a practicar la seva immensa erudició i a construir narracions dignes de la gran tradició mitològica europea.

El drama. Una nit els veïns del quart pis de Guillem Massot –no dic el nom per raons òbvies– tingueren un drama passional. La dona feia temps que sospitava que el seu home tenia un *amusement*, així que s'amagà als darreres del cotxe i quan ell anà a recollir *l'altra*, armà un escàndol terrible. L'home deixà la intrusa immediatament i, mentre tornaven a casa, desfermà un rosari de convincents excuses i penediments. Quan semblava que els ànims s'havien calmat, empesa per una força inusitada, ella arrencà a córrer i saltà per la finestra; però es veu que en el darrer moment s'activà el seu esperit de supervivència, perquè així com pogué s'agafà a la barana del balcó i restà penjant sobre l'asfalt. El marit intentà alçar-la, però no va tenir prou forces. Es van succeir crits i invocacions. S'enceneren llums de sorpresa i d'incrèdilitat a les finestres del Montpeller. Don Sebastià, el pare d'en Toni Socias, un treballador de La Comercial del segon, i un altre veí que es deia Don Pepe, saltaren del llit i en roba interior rescataren la dama ofesa que havia triat el camí més curt –potser el més llarg– per evitar els seus disgustos conjugals. La veritat és que la providència actuà amb saviesa, perquè per força aquella dona havia de continuar vivint, a prop del seu filllet trastornat, la finestra de l'habitació del qual hagueren de tancar amb barrots, que moltes nits udolava com un llop desorientat i va morir als 24 anys al manicomí de Palma, sense haver conegut mai els relatius avantatges del seny.

Epileg: El temps. Passats els anys, en Graves passà a pertànyer a la pintoresca història de Deià. Els Socias anaren a viure a un pis més luxós del mateix eixample. El jove artista, en Toni, es casà, tingué criatures i començà a passar la seva obra pel món. Don Joan, el practicante, es va morir i poc temps després li va anar al darrere el gosset Vicky, que molts d'horabaiques recorria els carrers cercant inútilment el cotxe el seu amo. Poc després se n'anà la comare, després d'una agonia molt llarga i la seva filla, na Margarita, que es manté fadrina, començà a participar en tasques de catequesi a la parròquia de Santa Caterina Thomàs, i es va convertir en una activista del cristianisme que tot ho atribueix a la iniquitat de la raça humana. Don Pepe i Donya Paquita, que vivien al mateix quart pis de la dona que saltà per la finestra, se n'anaren fa prop de dos anys, perquè tenien la casa pràcticament menjada per l'alumnosi. El propietari de l'immoble, que s'estimava

Antoni Socias, l'artista-pintor. La seva família habitava el principal primera. La mare, Donya Mercedes, una de les poques mallorquines que cuinava amb mantega, era germana del propietari dels calçats Yanko, d'Inca.

més que marxessin els llogaters, va anar ajornant els arranjaments fins que s'hi va fer impossible la vida. Donya Paquita sempre va estar molt delicada de salut, inflada per la cortisona; la darrera setmana del passat mes d'agost l'operaren de cataractes; ara viu en una casa sana, a prop de la mar i el seu home, als 70 anys llargs, va tots els dies a un gimnàs de culturistes.

Raphel Pherrer

PASSATGE
REVISIÓ D'ESTUDIANTS
PER A LA CULTURA
PARTEIXI!

LA TUA PASSEJA:
 La **libreria** **Lala**
 La **libreria** **Ona**
 La **libreria** **Paldeia (UAB)**
 La **libreria** **Proa**

ASSOCIACIÓ PASSATGE

PASSATGE

ASSOCIACIÓ CUI
 PASSATGE. FAC. C. C. Politiques i de Sociologia
 08193 BELLATERRA. Tel. 93 51 23 16